

Uvjerenje i stavovi budućih zdravstvenih radnika o učinkovitosti komplementarne i alternativne medicine

¹ Anamarija Jurković

² Aleksandar Racz

¹ Zdravstveno veleučilište Zagreb (student)

² Zdravstveno veleučilište Zagreb

Ključne riječi: komplementarna medicina, alternativna medicina, učinkovitost, zdravstveni djelatnici

Datum primitka: 15.03.2020.

Datum prihvatanja: 10.09.2020.

<https://doi.org/10.24141/1/6/2/5>

Adresa za dopisivanje:

Aleksandar Racz

A: Zdravstveno veleučilište Zagreb, Mlinarska 38, Zagreb

E-pošta: aracz@zvz.hr

T: +385 91 4595 722

Sažetak

Metode komplementarne i alternativne medicine (KAM) široko su rasprostranjene diljem svijeta, a u novije vrijeme raste njihova upotreba i na području Republike Hrvatske. Ovim pilot istraživanjem željelo se utvrditi stavove i uvjerenja budućih zdravstvenih radnika o pojedinim metodama komplementarne i alternativne medicine i njihovoj učinkovitosti. U tu svrhu korišten je ranije dizajniran originalni upitnik koji je primijenjen na malom uzorku. Rad je napravljen i za potrebe izrade diplomskog rada autorice s namjerom proširenja istraživanja na višoj razini školovanja koja je u tijeku. Od ukupnog broja ispitanika veliki postotak njih je barem jednom upotrijebio neku od metoda te isto tako većina ispitanika smatra kako bi se metode KAM-a trebale integrirati u obrazovni sustav, kao i s klasičnom medicinom. Kao najučinkovitije metode ispitanici su naveli akupunkturu, kiropraktiku te razne masažne tehnike.

Uvod

Prema općepoznatoj i općeprihvaćenoj definiciji Svjetske zdravstvene organizacije (SZO), „*zdravlje je stanje potpunog tjelesnog, duševnog i socijalnog blagostanja, a ne samo odsustvo bolesti i iznemoglosti*“. Vođeni time, ljudi su u novije vrijeme sve više skloni, uz konvencionalne medicinske metode, koristiti i komplementarne i alternativne metode uglavnom ne priznate od strane službene medicine, a u svrhu poboljšanja vlastitog zdravlja i boljeg osjećaja u cijelosti što potvrđuje na primjer podatak SZO prema kojem više od 40 % stanovništva SAD-a te 20 do 30 % stanovnika zapadne Europe primjenjuje neke od metoda i tehnika iz spektra komplementarne i alternativne medicine (KAM), bilo kao moguću dopunu alopatskoj medicini bilo kao alternativne metode usmjerene prema samom liječenju bolesti, iako se ti postoci značajno razlikuju ovisno o izvoru, području svijeta, istraživanju populaciji itd. (1,2,3,4).

Komplementarne i alternativne metode vode se holističkim pristupom koji zdravlje tumači kao ravnotežu mentalnog, emotivnog i duhovnog stanja čovjeka. Cilj komplementarne i alternativne medicine pokretanje je procesa u tijelu za borbu protiv bolesti, a bazira se na mogućnosti organizma da se samo izliječi. Kratica KAM označava pojam komplementarne i alternativne medicine. Komplementarna i alternativna medicina široko su rasprostranjene u cijelom svijetu i primjenjuju se već tisućama godina. Prije „otkrića“ konvencionalne medicine, KAM je bio jedini dostupni oblik liječenja. Metode KAM-a temeljene su na vjerovanju i iskustvu, bez znanstvenih dokaza o učinkovitosti ili uz vrlo upitne terojske konstrukte od kojih su neki vezani za područje duhovnog, neki nadnaravnog, a neki su u potpunoj suprotnosti sa temeljima moderne znanosti. Uobičajeno su KAM metode i tehnike podijeljene na tri područja, a to su prirodna medicina, energetska medicina te duhovna medicina. Prirodna medicina obuhvaća tehnike kao što su aromaterapija, fitoterapija, homeopatija, ayurveda, apiterapija, herbalna kineska medicina te se kod njih preferira i korištenje prirodne hrane. Terapija prirodnom medicinom bazira se na konzumiranju sredstava koji nisu kemijski obrađeni, a ponekad su ta sredstva registrirana pod nazivom „dodaci prehrani“, dakle izvan područja koje bi reguliralo ili ispitalo njihovu ljekovitost ili učinkovitost. Energetska medicina uključuje akupunkturu, razne masaže, bioenergiju, jogu, reiki, te dijelom kiropraktiku, osteopatiju i sl., dok

se u duhovnu medicinu svrstavaju razne zagovorničke vjerske molitve, meditacije, liječenje pogledom te egzorcizam (1,2,3).

Termin „komplementarno“ podrazumijeva nešto što se nadopunjuje te samim time poboljšava nešto drugo. Komplementarna medicina definirana je kao skupina dijagnostičkih i terapijskih disciplina koje se koriste kao dopuna konvencionalnoj medicini. Komplementarne tehnike i terapije nisu fokusirane na liječenje same bolesti, one se primarno oslanjaju na dijagnostičke metode konvencionalne medicine, odnosno svojim postupcima i terapijama nastavljaju tamo gdje ona stane (1,2,3). Primjenjuju se radi smanjenja nuspojava, smanjenja stresa nastalog primjenom konvencionalne medicine te u svrhu promocije dobrog osjećaja pacijenta (1,2,3). Ukratko, komplementarna medicina obuhvaća postupke prevencije, dijagnostike i liječenja.

Alternativna medicina pojam je koji je prvi put spomenut u 20. stoljeću, a označava skupinu terapijskih postupaka. Ti postupci zbog nedostatka dokaza o djelotvornosti ili čak štetnosti nisu dijelom konvencionalne medicine. Alternativne tehnike, za razliku od komplementarnih, primjenjuju se umjesto konvencionalne medicine u svrhu liječenja pacijenta, a te postupke često provode osobe koje nisu prošle znanstveno utemeljeni i verificirani oblik medicinskog obrazovanja ili isto kompenziraju putem laičkih tečajeva upitne vjerodostojnosti i širine (4).

Kako navode Radovčić i Nola (2) danas su u svijetu poznata četiri različita sustava integracije KAM-a u zdravstvene sustave od kojih se posebno izdvajaju monopolistički, tolerantni, paralelni i integrirani sustav.

Unatoč povećanju broja pacijenata u Hrvatskoj i unutar Europske unije koji koriste metode KAM-a, i dalje ne postoji europska klasifikacija komplementarne i alternativne medicine, a svaka država unutar Europske unije sama odlučuje hoće li regulirati ovo područje (1,2,3). Neke od osiguravajućih kuća ugovarateljima zdravstvenog osiguranja nude i liječenje drugim alternativnim metodama kao što su homeopatija i kiropraktika, što je ipak izraženo u svijetu nego u našoj zemlji. U sklopu Hrvatskog zavoda za zdravstveno osiguranje omogućeno je financiranje tretmana akupunktura. Neovisno o osiguravateljima, prilikom korištenja nekih od metoda, stav je nadležnih tijela da neke metode, kao na primjer u slučaju navedene akupunktura, istu u Hrvatskoj smiju izvoditi jedino liječnici s licencom od strane Hrvatske liječničke komore, za razliku od SAD-a, UK-a i Australije gdje je dozvoljeno provođenje ove metode i ne-liječnicima, odnosno osobama sa drugim oblicima zdravstvene edukacije (3).

Cilj istraživanja

Tijekom svakodnevnog rada zdravstveni radnici se povremeno ili češće susreću s pacijentima koji primjenjuju KAM, pri čemu je upitno rade li to uz znanje liječnika ili bez njegova znanja. Istodobno kod nas nedostaje istraživanja stavova i uvjerenja zdravstvenih profesionalaca o KAM-u, a tek povremeno provode se istraživanja na studentskoj (5,6,7) ili prigodnoj populaciji (2,8) koja je lakše dostupna, a često i otvorenija prema temama vezanim uz KAM ili se problemu KAM-a pristupalo s teorijskog aspekta (9). Navedeno je u suprotnosti s činjenicom da se u kurikulumima svih zdravstvenih profesija na diplomskoj i diplomskoj razini, kao ni na razini cjeloživotnog učenja uopće se ne proučavaju, čak niti ne spominju navedeni sadržaji vezani uz KAM (5,6). Stoga je temeljni cilj ovog rada bio je ispitati uvjerenja i stavove budućih zdravstvenih radnika o učinkovitosti komplementarne i alternativne medicine. Uz temeljni cilj, željelo se istražiti i nekoliko specifičnih ciljeva, a to su bili: odrediti socijalno – demografske karakteristike ispitanika (spol, dob, obrazovanje/zanimanje) te povezanost s upotrebom KAM-a; utvrditi stavove ispitanika o integraciji KAM-a s klasičnom medicinom; stavove ispitanika o potrebi informiranja liječnika o korištenju KAM metoda od strane pacijentata, te pokušati razumjeti motive korištenja; odnosno u konačnici ispitati koliko su buduću zdravstveni djelatnici zapravo upoznati s terminima unutar komplementarne i alternativne medicine, te utvrditi njihove potrebe i afinitet za edukacijom iz područja komplementarne i alternativne medicine, te eventualno o mogućoj integraciji KAM-a u obrazovni sustav.

Materijali i metode

Istraživanje je temeljeno korištenjem ankete iz znanstvenog projekta financiranog od strane Zdravstvenog veleučilišta, a pod nazivom „Istraživanje stavova zdravstvenih radnika o komplementarnoj, alternativnoj i integrativnoj medicini i mogućnosti njene integracije u obrazovni i zdravstveni sustav Republike Hrvatske“ a čiji rezultati su dosad objavljeni u nekoliko radova (6,7), pri čemu je anketa i metodologija prilagođena za potrebu

izrade završnog rada prve autorice. Anketa se sastoji od 6 dijelova koji obuhvaćaju slijedeća područja:

1. Integracija KAM-a s klasičnom medicinom
2. Razlozi korištenja KAM-a
3. Integracija KAM-a u obrazovni sustav
4. Uvjerenje o učinkovitosti KAM terapije
5. Ocjena moguće terapijske djelotvornosti pojedine KAM tehnike
6. Opći podaci o ispitaniku

Anketiranjem je za potrebe ovog pilot istraživanja bilo obuhvaćeno ukupno 50 ispitanika, u prigodnom uzorku, međutim odaziv je bio razmjerno skroman i ograničen, te je na kraju prikupljeno ukupno uredno ispunjene odgovore od 31 ispitanika. Ispitanici su bili redom studenti ili alumni zdravstvenih profesija, odnosno buduću zdravstveni radnici, a uključeni su bili u istraživanje „metodom snježne grude“ u razdoblju od 01.04.2019 – 01.06.2019. godine. Anketiranje je bilo dragovoljno, uz zadržanu anonimnost uključenih provedeno od strane obučene anketarke. Prilikom anketiranja ispitanici su odgovarali na niz zatvorenih pitanja od kojih su neka bila dihotomna i vezana uz korištenje KAM i integraciju klasične medicine i KAM terapije (Da – ne pitanja), a kod većine drugih čestica ispitanici su na iznesene tvrdnje izražavali svoja uvjerenja i stavove na Liketovoj sedam stupanjskoj skali (1 = uopće nije točno / slažem se; 2 = nije točno / ne slažem se; 3 = više netočno nego točno / više se ne slažem nego slažem; 4 = niti točno, niti netočno / niti se slažem niti ne slažem / ne znam, 5 = više točno nego netočno / više se slažem nego ne slažem; , 6 = točno / slažem se; 7 = u potpunosti točno / u potpunosti s slažem.) Rezultati su prikazani tabelarno i u ovoj fazi zbog relativno malog broja ispitanika obrađeni tek korištenjem osnovnih metoda deskriptivne statistike, što predstavlja i najveće ograničenje obrade i prikaza rezultata istraživanja.

Rezultati

Anketi je pristupio 31 ispitanik, od čega su 22,6% bili muškarci, a 77,4% žene. Prosječna dob sudionika bila je 21,5 godina. Nijedan od ispitanika nije naveo da je imao radnog iskustva u struci čime je udovoljio kriteriju buduću da se željelo anketirati buduće zdravstvene radnike, a također nitko od ispitanika nikad nije radio ili se susretao

s teško oboljelim pacijentima, a što bi moglo utjecati na stavove o KAM-u. Među ispitanicima anketi je pristupilo najviše studenata sanitarnog inženjerstva (80,6%), a uz njih anketu je uredno popunjeno vratilo nekoliko polaznika obrazovnih programa iz područja radne terapije (9,7%), medicinsko – laboratorijske dijagnostike (6,5%) te fizioterapije (3,2%), nedovoljno da bi se mogla provesti usporedba dobivenih odgovora između pripadnika različitih profesija, a što je prikazano Tablicom 1 koja opisuje socio-demografska obilježja ispitanika. Neodaziv u istraživanju bio je upravo iz ovih drugih profesija, što upućuje na potrebu uvođenja dodatnih motivacijskih elemenata pri budućem istraživanju. Upravo neuravnoteženost uzorka po spolu i pripadnosti tipu zdravstvene profesije također je ograničenje i nedostatak ovog istraživanja što će biti otklonjeno u slijedećoj fazi istraživanja.

Tablica 1. Pokazatelji vezani uz spol, dob te smjer edukacije ispitanika

VARIJABLA		N	%
Spol	Muškarci	7	22,6
	Žene	24	77,4
Dob	20 – 25	31	100
Studij / područje rada	Fizioterapija	1	3,2
	MLD	2	6,5
	Radna terapija	3	9,7
	Sanitarno inženjerstvo	25	80,6

Tablica 2. Korištenje KAM terapije

PITANJE		DA	NE
Osobno sam ili netko od članova moje obitelji je barem jednom u životu koristio neku od metoda KAM-a	N	20	11
	%	64,5	35,5
Susreo/la sam najmanje jednog pacijenta koji je koristio neku od metoda KAM	N	22	9
	%	70,9	29,1
Kada bi bio/la ozbiljno bolestan bio/la bih spreman/na obratiti se za pomoć KAM terapeutu	N	23	8
	%	74,2	25,8

Iz Tablice 2 je vidljivo kako su većina sudionika ili članovi njihovih obitelji barem jednom u životu koristili neku od metoda KAM-a (64,5%), pri čemu oko 70,9% ispitanika poznaje nekog tko je također koristio neku od metoda iz spektra KAM. Zbog visoke popularnosti metoda KAM i njihove nekritičke medijske prezentacije veliki postotak sudionika, čak 74,2% njih je izrazio spremnost u slučaju bolesti obratiti se KAM terapeutu.

Iz Tablice 3 razvidno je kako ispitanici, iako s različitim stupnjem sigurnosti, smatraju (80,7%) da pacijenti uglavnom koriste neke od metoda komplementarne i alternativne medicine, iako o tome ne pričaju. Nadalje većina ispitanika smatra kako bi trebalo voditi evidenciju o korištenju KAM terapije (71%), a također i da bi trebalo o istome redovito informirati liječnički tim (70,9%). Na anketno pitanje da li bi „metode KAM-a trebalo integrirati sa metodama klasične, službene medicine“ 80,7% ispitanika se složilo s time. Većina ispitanika njih 58,1% također se složilo kako bi „integracijom u sustav klasične medicine svi imali koristi“, iako je utvrđeno postojanje i 12,9% ispitanika koji se ne slažu se s tom tvrdnjom. Gotovo četiri petine ispitanika, njih 77,5% smatra kako bi se prije korištenja KAM terapija trebali konzultirati sa svojim liječnikom ili terapeutom.

Iz Tablice 4 vidljivo je da kao razlog korištenja metoda komplementarne i alternativne medicine većina ispitanika (80,6%) smatra povezanost sa nezadovoljstvom terapijskim mogućnostima klasične medicine, a kao što su nuspojave raznih lijekova, uspješan ishod liječenja, bespomoćnost u terminalnim fazama bolesti. Dobiveni su odgovori prema kojima 54,8% ispitanika smatra kako su razlog korištenja nekih od metoda KAM-a upravo liječnici, odnosno nezadovoljstvo odnosom liječnika prema pacijentu, uz 32,3% ispitanika kojih je neodlučno, odnosno smatra kako ta tvrdnja niti je točna, niti je netočna. Više od polovice ispitanika (51,6%) u potpunosti se složilo, a ukupno njih 80,6% se složilo da pacijenti u teškim fazama bolesti koriste sve metode koje se drže za učinkovite, pa čak i bez znanstvenih dokaza o njihovoj stvarnoj učinkovitosti.

Tablica 5 donosi odgovore na dihotomno pitanje o tome da li bi pohađali tečajeve o KAM-u u slučaju kada bi visokoškolska ustanova organizirala isto. Prikupljeni odgovori pokazuju da bi tečajeve pohađalo 83,9%, što čini gotovo šest puta više u odnosu na one ispitanike koji ne bi pristupili (16,1%).

Na tvrdnju „znam razliku između komplementarne i alternativne medicine“ tek manji postotak sudionika (25,9%) odgovorilo je kako ne zna razliku, a njih 19,4% smatra da je u potpunosti upoznato s razlikama između termina komplementarna i alternativna medicina. Visok postotak sudionika izrazio je suglasnost s tvrdnjom da „osobno ima potrebu za formalnim obrazovanjem iz područja KAM-a“ (51,6%). Također ispitanici smatraju, njih 45,2%, kako bi „obrazovanje iz područja KAM-a trebalo biti sastavni dio obrazovnih programa za sve zdravstvene djelatnike“. Većina sudionika (64,5%) također se složila da bi KAM terapeuti trebali prolaziti sustav licenciranja kao i kod klasične medicine, a što je prikazano u Tablici 6.

Tablica 3. Prikaz stavova o integraciji KAM-a s klasičnom medicinom

PITANJE	*	1	2	3	4	5	6	7
Iako o tome ne pričaju, pacijenti u praksi koriste neku od terapija iz područja KAM-a	N	1	1	3	1	15	6	4
	%	3,2	3,2	9,7	3,2	48,4	19,4	12,9
Među liječnicima postoji snažan otpor primjeni KAM-a kod pacijenata koji su uključeni u dijagnostičke i terapijske procese	N	0	1	8	10	8	2	2
	%	0	3,2	25,8	32,3	25,8	6,5	6,5
Trebalo bi voditi evidenciju o korištenju KAM terapije u zdravstvenom kartonu/dokumentaciji pacijenta	N	0	2	3	4	4	12	6
	%	0	6,5	9,7	12,9	12,9	38,7	19,4
Metode KAM-a trebalo bi integrirati sa metodama klasične, službene medicine	N	1	1	0	4	11	8	6
	%	3,2	3,2	0	12,9	35,5	25,8	19,4
Pacijent treba informirati svoj liječnički tim o korištenju KAM terapija	N	0	3	3	3	4	9	9
	%	0	9,7	9,7	9,7	12,9	29,0	29,0
KAM uključuje ideje i metode čijom integracijom u sustav klasične medicine svi mogu imati benefite	N	2	4	1	6	3	11	4
	%	6,5	12,9	3,2	19,4	9,7	35,5	12,9
Klinička medicina trebala bi integrirati ono najbolje od KAM i od klasične medicine	N	2	2	0	4	7	8	8
	%	6,5	6,5	0	12,9	22,6	25,8	25,8
Pacijenti bi morali prije korištenja KAM-a o istome konzultirati svojega liječnika ili terapeuta	N	0	0	3	4	6	11	7
	%	0	0	9,7	12,9	19,4	35,5	22,6

Tablica 4. Prikaz stavova o učinkovitosti KAM-a

PITANJE	*	1	2	3	4	5	6	7
Nezadovoljstvo terapijskim mogućnostima klasične medicine (nuspjave i sl.)	N	0	2	3	1	5	12	8
	%	0	6,5	9,7	3,2	16,1	38,7	25,8
Nezadovoljstvo odnosom liječnika i zdravstvenih radnika klasične medicine prema pacijentu	N	0	1	3	10	7	5	5
	%	0	3,2	9,7	32,3	22,6	16,1	16,1
Uvjerjenje da će KAM pomoći tamo gdje klasična medicina više ne može pomoći	N	0	0	2	3	9	9	8
	%	0	0	6,5	9,7	29,0	29,0	25,8
U fazama bolesti pacijenti se hvataju za svaku nadu neovisno o postojanju dokaza o učinkovitosti	N	0	0	2	4	4	5	16
	%	0	0	6,5	12,9	12,9	16,1	51,6

Tablica 5. Prikaz stavova o potencijalnom tečaju na visokoškolskoj ustanovi

PITANJE		DA	NE
Kada bi visokoškolska ustanova organizirala obrazovanje iz područja KAM-a bio/la bih zainteresiran/na za takav predmet/tečaj	N	26	5
	%	83,9	16,1

Tablica 6. Prikaz stavova o integraciji KAM-a u obrazovni sustav

PITANJE	*	1	2	3	4	5	6	7
Znam razliku između komplementarne i alternativne medicine	N	2	4	2	9	4	4	6
	%	6,5	12,9	6,5	29,0	12,9	12,9	19,4
Osobno imam potrebu za formalnim obrazovanjem iz područja KAM-a	N	1	2	5	7	9	4	3
	%	3,2	6,5	16,1	22,6	29,0	12,9	9,7
Obrazovanje iz područja KAM-a trebalo bi biti sastavni dio obrazovnih planova i programa za sve pripadnike zdrav. profesija	N	0	3	8	6	3	9	2
	%	0	9,7	25,8	19,4	9,7	29,0	6,5
KAM terapeuti trebali bi prolaziti sustav licenciranja kao i zdravstveni radnici klasične med.	N	0	0	3	8	3	9	8
	%	0	0	9,7	25,8	9,7	29,0	25,8

Na postavljene tvrdnje, a koje donosi Tablica 7, većina sudionika odgovorila je ponuđenim odgovorom „*niti točno, niti netočno*“, što govori o nepoznavanju ili nezauzimanju stava o ponuđenim tvrdnjama. Primjera radi, 58,1% sudionika na tvrdnju „*učinci KAM terapije su najčešće rezultat placebo efekta*“ odgovorilo je *da se s time niti slaže niti ne slaže*, dok je također značajan postotak ispitanika na isti način odgovorilo na tvrdnju da su „*komplementarne terapije prijetnja javnom zdravlju*“ (35,5%). Većina ispitanika smatra da je „*fizičko i mentalno zdravlje održano unutarnjom energijom*“, dok 16,1% sudionika misli da je to u potpunosti netočno. Oko tvrdnje da se „*tijelo samoiscjeljuje i zadatak zdravstvenog radnika je samo pomagati u iscjeljujućem procesu*“ mišljenja ispitanika su podijeljena, pri čemu je 16,1% sudionika odgovorilo kako je ta tvrdnja više netočna nego točna, dok se s druge strane isti postotak ispitanika složio s tvrdnjom. Nešto više od polovine ispitanika, njih 58,1% složilo se više ili manje s tvrdnjom kako „*KAM terapije stimuliraju prirodne iscjeljujuće snage u tijelu*“, dok se tek manji postotak ispitanika nije složio s navedenom tvrdnjom (3,2%).

U Tablici 8. navedeni su stavovi budućih zdravstvenih djelatnika o učinkovitosti pojedine tehnike komplementarne i alternativne medicine pri čemu su se ponuđeni odgovori kretali u rasponu od 1 – 8. (1 = potpuno neučinkovito; 2 = neučinkovito; 3 = više učinkovito nego neučinkovito; 4 = niti pomaže, niti šteti; 5 = više učinkovito nego neučinkovito; 6 = učinkovito; 7 = potpuno učinkovito; 8 = nikad nisam čuo za tu tehniku)

Prema prikazanom, vidljivo je da su među ispitanicima kao najučinkovitije metode komplementarne i alterna-

tivne medicine smatraju masažne tehnike, kiropraktika i akupunktura. Ispitanici su u visokom postotku označili kao učinkovite još i jogu i ljekovito bilje. Ispitanici su kao njima nepoznate označili tehnike kao što su reiki (25,8%), ayurveda (22,6%), te naturopatija (12,9%). Iznenadujuće je što je njima najnepoznatiya izdvojena apiterapija (32,3%), što je vjerojatno rezultat nerazumijevanja termina, a ne nepoznavanje korištenja meda u terapijske svrhe. Najmanje učinkovitim metodama ispitanici smatraju meditaciju, homeopatiju te reiki.

Rezultati ovog istraživanja u skladu su s nekoliko ranijih, a ponovno je potvrđeno da većina sudionika pokazuje potrebu i interes prema edukaciji na području komplementarne i alternativne medicine i sve više je onih koji smatraju kako bi se te metode trebale integrirati s klasičnom medicinom, kao i u obrazovni sustav (5,6,7) što je poticaj kako za daljnja istraživanja. Rezultati ovog istraživanja mogu se promatrati i u teorijskom i aplikativnom aspektu sa radovima srodnih istraživanja u svijetu (10-12), uvažavajući naravno sve metodološke ograničenosti i manjkavosti ovog prikaza, od veličine i načina odabira uzorka, do razine provedene obrade rezultata.

Tablica 7. Prikaz stavova o učinkovitosti KAM terapija

PITANJE	*	1	2	3	4	5	6	7
Fizičko i mentalno zdravlje je održano unutarnjom energijom ili životnom silom	N	5	0	1	5	9	5	6
	%	16,1	0	3,2	16,1	29,0	16,1	19,4
Zdravlje i bolest odraz su ravnoteže između životno osnažujućih i destruktivnih sila	N	1	3	2	9	5	5	6
	%	3,2	9,7	6,5	29,0	16,1	16,1	19,4
Tijelo se samoiscjeljuje i zadatak zdravstvenog radnika je samo pomagati u iscjeljujućem procesu	N	1	2	5	9	7	5	2
	%	3,2	6,5	16,1	29,0	22,6	16,1	6,5
Komplementarne terapije su prijetnja javnom zdravlju	N	1	7	6	11	2	1	3
	%	3,2	22,6	19,4	35,5	6,5	3,2	9,7
Učinci KAM terapije su najčešće rezultat placebo efekta	N	0	2	7	18	2	2	0
	%	0	6,5	22,6	58,1	6,5	6,5	0
Većina KAM terapija stimulira prirodne iscjeljujuće snage u tijelu	N	0	1	4	8	11	6	1
	%	0	3,2	12,9	25,8	35,5	19,4	3,2

Tablica 8. Prikaz stavova o učinkovitosti pojedine tehnike

PITANJE	*	1	2	3	4	5	6	7	8
Meditacija	N	4	2	3	4	8	8	2	0
	%	12,9	6,5	9,7	12,9	25,8	25,8	6,5	0
Joga	N	2	2	2	4	7	10	4	0
	%	6,5	6,5	6,5	12,9	22,6	32,3	12,9	0
Masažne tehnike	N	0	1	2	3	3	18	4	0
	%	0	3,2	6,5	9,7	9,7	58,1	12,9	0
Ljekovito bilje	N	1	1	2	6	5	10	6	0
	%	3,2	3,2	6,5	19,4	16,1	32,3	19,4	0
Kiropraktika	N	0	0	2	4	7	15	3	0
	%	0	0	6,5	12,9	22,6	48,4	9,7	0
Akupunktura	N	0	1	1	6	8	14	1	0
	%	0	3,2	3,2	19,4	25,8	45,2	3,2	0
Homeopatija	N	4	1	6	11	6	1	0	2
	%	12,9	3,2	19,4	35,5	19,4	3,2	0	6,5
Reiki	N	4	4	2	11	5	0	0	8
	%	12,9	12,9	6,5	35,5	16,1	0	0	25,8
Ayurveda	N	3	3	0	7	5	6	0	7
	%	9,7	9,7	0	22,6	16,1	19,4	0	22,6
Osteopatija	N	3	0	3	10	7	2	0	6
	%	9,7	0	9,7	32,3	22,6	6,5	0	19,4
Aromaterapija	N	1	1	4	13	5	6	1	0
	%	3,2	3,2	12,9	41,9	16,1	19,4	3,2	0
Apiterapija	N	3	1	3	10	2	1	1	10
	%	9,7	3,2	9,7	32,3	6,5	3,2	3,2	32,3
Naturopatija	N	1	1	5	7	8	4	1	4
	%	3,2	3,2	16,1	22,6	25,8	12,9	3,2	12,9

Zaključak

Istraživanje je pokazalo da je većina sudionika ili članovi njihovih obitelji barem jednom u životu koristila neku od metoda KAM-a (64,5%). Istovremeno 70,9% ispitanika poznaje nekog tko je također koristio neku od metoda iz spektra KAM što govori o visokoj popularnosti metoda KAM što objašnjava i podatak da je čak 74,2% ispitanika izrazio spremnost u slučaju bolesti obratiti se KAM terapeutu. Temeljem dobivenih podataka može se zaključiti da budući zdravstveni radnici imaju razvijene određene stavove o KAM-u i u pravilu iskazuju stavove prema kojima sve više prihvaćaju komplementarne

i alternativne metode kao dopunu konvencionalnoj medicini u svrhu poboljšanja zdravstvene skrbi i stanja zdravlja pacijenata. Također postoji snažan interes za edukacijom na tom području koji je izrazilo 45,2% ispitanika. Većina ispitanika kao budućih zdravstvenih radnika posve razumljivo složila se s tvrdnjom kako bi oni koji koriste KAM trebali informirati svoga liječnika o korištenju metoda KAM-a, te kako bi se iste trebale integrirati s klasičnom medicinom, kao i u obrazovni sustav. Većina sudionika, njih 64,5% također se složilo da bi KAM terapeuti trebali prolaziti sustav licenciranja kao i kod klasične medicine. Većina sudionika kao najučinkovitije metode naveli su razne masaže, kiropraktiku te akupunkturu koja je i od SZO priznata metoda liječenja i kao takva izdvaja se iz KAM domene i sve više postaje metodom općeprihvaćene konvencionalne medicine.

Ovo istraživanje tek je prvi korak prema širem istraživanju o stavovima i uvjerenjima o KAM-u kojeg je potrebno provoditi ne samo na studentima, zdravstvenim radnicima ili posebice liječnicima, nego i među pacijentima, te u općoj populaciji.

Referencije

7. Hrvatsko udruženje za prirodnu, energetsku i duhovnu medicinu. Dostupno na: <http://www.huped.hr/hr/clanci-detajli/huped-info/vrste-medicina-i-terminologija-3>
8. Radovčić Z, Nola IA. Integracija komplementarne i alternativne medicine s primarnom zdravstvenom zaštitom u Republici Hrvatskoj – Mišljenja liječnika primarne zdravstvene zaštite. *Acta Med Croatica*, 2015, 69: 451 – 456 <https://hrcak.srce.hr/154196>
9. National Center for Complementary and Integrative Health. Dostupno na: <https://nccih.nih.gov/health/integrative-health>
10. Andrašek S. Naše spoznaje o primjeni komplementarne i alternativne medicine u onkoloških bolesnika. Zagreb: Medicinski fakultet; 2015.
11. Živčić, D., Racz, A., Naletilić, D. Differences In Attitudes Towards/Beliefs On Complementary And Alternative Medicine Witnessed Between Physiotherapists, Nurses/Paramedics And Physicians. *African Journal of Traditional, Complementary and Alternative medicines*, 2014, 11 (6):57-65.
12. Racz, A., Crnković, I., Brumini, I. Attitudes and beliefs about integration of CAM education in health care professionals training programs in Croatia in: Conference Proceedings of 6th International Multidisciplinary Scientific Conference SGEM SOCIAL SCIENCES & ARTS CONFERENCE, Vienna, 11.-14. 4. 2019. DOI: 10.5593/sgemsocial2019V/2.1 pg 399-406
13. Racz, A., Crnković, I., Brumini, I. Confidence in the effectiveness of cam therapy – attitudes and beliefs of health care professionals in Croatia in: Conference Proceedings of 6th International Multidisciplinary Scientific Conference SGEM SOCIAL SCIENCES & ARTS CONFERENCE, Vienna, 11.-14. 4. 2019. DOI: 10.5593/sgemsocial2019V/2.1 pg 407-414.
14. Armano, L., Petrak, O., Kern, J. (2017). Iskustva onkoloških bolesnika u primjeni alternativnih i komplementarnih metoda liječenja. *Časopis za primijenjene zdravstvene znanosti*, 2017, 3, 5-13. <http://jahs.eu/wp-content/uploads/2017/06/jahs5-005-014.pdf>
15. Pavić, Ž., Milanović, G. (2014). Komplementarna i alternativna medicina u Hrvatskoj: testiranje triju hipoteza. *Socijalna ekologija*. 2014, 23 (2): 95-119. <https://hrcak.srce.hr/132480>
16. Gratus, C., Wilson, S., Greenfield, S. M., Damery, S. L., Warmington, S. A., Grieve, R., Routledge, P. The use of herbal medicines by people with cancer: a qualitative study. *BMC Complementary and Alternative Medicine*, 2009, 9(1), 14. <https://link.springer.com/article/10.1186/1472-6882-9-14>
17. Velicer, C. M., & Ulrich, C. M. Vitamin and mineral supplement use among US adults after cancer diagnosis: a systematic review. *Journal of Clinical Oncology*, 2008, 26(4), 665-673. <http://pascal-francis.inist.fr/vibad/index.php?action=getRecordDetail&idt=20050458>
18. Fearon, J. Complementary therapies: knowledge and attitudes of health professionals. *Paediatric nursing*, 2003, 15(6), 31-36. <https://doi.org/10.7748/paed2003.07.15.6.31.c867>

ATTITUDES OF FUTURE HEALTHCARE PROFESSIONALS ON THE EFFECTIVENESS OF COMPLEMENTARY AND ALTERNATIVE MEDICINE

¹ Anamarija Jurković

² Aleksadar Racz

¹ Universty of Applied Health Sciences Zagreb (student)

² Universty of Applied Health Sciences Zagreb

Abstract

Methods of complementary and alternative medicine (CAM) are widespread throughout the world, and recently their use is growing in the Republic of Croatia. This pilot research aims to determine the attitudes and beliefs of future health professionals about the certain methods of complementary and alternative medicine and their effectiveness. For this purpose, an original questionnaire previously designed was used on a small sample. The paper was also made for the purpose of writing the author's diploma thesis with the intention of expanding the research at the higher level of education that is underway. Of the total number of respondents, a large percentage of them have used one of the methods at least once, and most respondents also believe that KAM methods should be integrated into the education system, as well as with classical medicine. They mentioned acupuncture, chiropractic and various massage techniques as the most effective methods.

Keywords: complementary medicine, alternative medicine, efficacy, health professionals
